וישלח ב

א. אין היינטיקער סדרה ווערט דערציילט, אַז בשעת יעקב איז געקומען קיין „שכם אשר בארץ כנען"[1], האָט ער געקויפט „חלקת השדה אשר נטה שם אהלו . . במאה קשיטה"[2].

שטעלט זיך רש"י אויפן וואָרט „קשיטה" און איז מפרש: מעה. אמר[3] רבי עקיבא כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למעה קשיטה (און דערנאָך שטייט אין חצאי עיגול[4]: ותרגומו חורפן, טובים חריפים בכל מקום כגון עובר[5] לסוחר.

דער טעם פאַרוואָס רש"י דאַרף מפרש זיין דעם וואָרט „קשיטה" איז מובן בפשטות — היות אַז „קשיטה" איז ניט קיין תיבה רגילה כלל.

[אַ חוץ אין סוף יהושע[6], וואו דער פסוק חזר"ט איבער האמור בפרשתנו אַז „חלקת השדה אשר קנה יעקב (איז געווען) במאה קשיטה", נאָר איין מאָל, אין סוף איוב[7] — „ויתנו לו איש קשיטה אחת"],

מוז דעריבער רש"י אָפטייטשן פאַרן „בן חמש למקרא" אַז „קשיטה" מיינט „מעה", און ער ברענגט דערויף די ראי' פון „אמר רע"ק כשהלכתי כו'".

מען דאַרף אָבער פאַרשטיין: אמת אַז אין „כרכי הים היו קורין למעה קשיטה" — מען געפינט אָבער אין חז"ל נאָך פיל רושים אויפן וואָרט „קשיטה", כמו: א) אין תרגום יונתן (ותרגום ירושלמי) — „מרגליין" (מרגליות), „קשיטה" איז פון לשון קישוטים[8]; ב) דער אבן עזרא (אין איוב[9]) זאָגט אַז „קשיטה" מיינט „כבשה קטנה": און לויט כמה מפרשים[10] איז דאָס די כוונה אין תרגום אונקלוס דאָ וואָס איז מתרגם „קשיטה" — „חורפן", ווי מען געפינט פריער (אין פ' וירא) אַז „שבע כבשות הצאן . . שבע כבשות"[11] איז אונקלוס מתרגם „חורפן"[12] —

וואָס איז דער הכרח (אין פשוטו של מקרא) צו טייטשן „קשיטה — מעה"[13], ווי מען רופט עס בכרכי הים, און ניט ווי די תרגומים פון ארץ ישראל (ושכם בכללה) „מרגליין"[14], אדער „כבשה" —

---

1) לג, יח.
2) שם, יט.
3) ר"ה כו, א. וראה לקמן בפנים סעיף ג.
4) ראה לקמן סעיף ד.
5) ח"ש כג, טז.
6) כד, לב.
7) מב, יא.

8) וכ"ה דעת ר' יהושע דסכין בשם ר' לוי בב"ר עה"פ (פע"ט, ז) — ראה מדרש שכל טוב כאן. מת"כ ועץ יוסף לב"ר שם. רש"ש שם. וראה ערוך (ומפרשי הב"ר שם לפנ"ז) שהובא לקמן בפנים.

וראה של"ה מס' פסחים (קסט, ב) דמאה קשיטה „רומזין למאה קישוטין דשכינה". ולהעיר שהרמ"ע מפאנו קרא לא' ממאמריו (בספרו עשרה מאמרות) מאה קשיטה „והם מאה סימנים" (שה"ג להחיד"א מע' ספרים).

9) שם.

10) רד"ק ועוד כאן. מדרש שכל טוב. וכ"כ באוהב משפט (להתשב"ץ) — ווינציאה, שמט — לאיוב שם. באר מים חיים (לאחי המהר"ל) על פרש"י כאן. ועוד. וראה לקמן הערה *43.

11) כא, כח-ל.

12) וכ"ה בתיב"ע וירא שם. תרגום ליהושע ואיוב שם.

13) וכן פרש"י באיוב שם (בלי הראי' מרע"ק).

14) ואף ש„קשיטה" היא בשי"ן (שמאלית) וקישוט בש"ן (ימנית) — ראה רש"י לע"ל (בראשית א, ח) דפי' והראשון דשמים (שי"ן ימנית) הוא שא מים (שי"ן שמאלית) — ולא כתב ע"ז „מדרשו" וכיו"ב.

ווי תרגום יונתן (ירושלמי), אדער תרגום אונקלוס?

[ובפרט אז אין בראשית רבה[15] ווערט געבראכט (לויט גירסת הערוך[16]) אז חז"ל האבן אפגעלערנט פון אן אשה בשוק של ערבים (כפשוטו — בעיר דחז"ל) אז „קשיטה" מיינט אדער מרגליות אדער כבש (ולא כלשון דכרכי הים — כראית רע"ק)].

און אע"פ אז בכלל[17] קויפט מען א זאך בדמים[18], מטבעות[19] (כסף) — איז: א) בימיהם איז דאך געווען דער שטייגער פון חליפין, מחיר כלב[20] וכיו"ב — ב) בנדו"ד בשעת מען רעדט וועגן א סכום פון מאה מעות וכיו"ב איז דרך הכתוב בכ"מ צו אנגעבן דעם מספר אין שקלים. און ניט אין קלענערע מטבעות. וב־ענינו: וויבאלד אז א שקל האט צוואנ־ציק מעה (בלשון הכתוב[21] „עשרים גרה השקל", און ווי רש"י[22] איז מפרש אז „גרה" איז „לשון מעה") — האט דער פסוק אנשטאט „מאה קשיטה" גע־דארפט זאגן „חמשה[23] שקלים"[24]!

15) שם.

16) ערך קשיטה — הובא במפרשי הב"ר שם.

17) כמו קניית מערת המכפלה בארבע מאות שקל כסף: מכירת יוסף בעשרים כסף (וישב לז, כח). ועוד.

18) רש"י ויצא ל, מג ד"ה ושפחות.

19) וראה רשב"ם כאן: מין מטבע ששמו כז. ולהעיר משבת לג, סע"ב וברש"י שם. תו"ש כאן אות ס.

20) דברים כג, יט ובפרש"י.

21) תשא ל, יג. ועד"ז בחוקותי כז, כה. קרח יח, טז.

22) שם. וכ"ה בת"א שם. וכן בפרש"י ות"א בחוקותי שם.

23) כ"ה לפי החשבון אז ד„עשרים גרה השקל". ורק לאחרי זמן „הוסיפו עליו שתות והעלהו לשש מעה כסף" (רש"י תשא ובחוקותי שם) — ד' שקל וד' מעה (כמ"ש ברלב"ג, מנחה בלולה ועוד כאן).

24) כן הקשה גם בנזר הקודש (השלם) על ב"ר שם.

אויך ויתרה מזו: וויבאלד אז „מעה" בלשון תורה איז „גרה" (כנ"ל) — האט דער פסוק געדארפט זאגן „במאה גרה"?

איז דערפון מוכרח לכאורה, אז „במאה קשיטה" מיינט ניט „מעה", נאר מרגליות, כבשות אדער כיו"ב.

ב. די פליאה איז נאך גרעסער: וויי־טער אויפן פסוק[25] „וידבר (שכם) על לב הנערה (דינה)" איז רש"י מפרש: „דברים המתיישבין על הלב ראי אביך בחלקת שדה קטנה כמה ממון בזבז כו'" — איז אויב „קשיטה" מיינט „מעה" און יעקב האט אינגאנצן געצאלט חמשה שקלים פאר דער שדה — ווי זאגט שכם „כמה ממון בזבז"[26]?!

[דער מקור פון דעם פירוש רש"י איז אין בראשית רבה[27] — אבער אין בראשית רבה[28] זיינען פארען כו"כ פי־רושים (ע"ד הדרש) אין וואס „קשיטה", וואס לויט די אלע פירושים קומט אויס אז עס איז טאקע געווען „כמה ממון": משא"כ לויט פרש"י, אז „קשיטה" איז „מעה", איז עס דאך ניט קיין סכום גדול, כנ"ל].

און ס'איז א דוחק גדול צו ענט־פערן[29], אז מיט „חלקת השדה אשר נטה שם אהלו", פאר וועלכער יעקב האט באצאלט חמשה שקלים, ווערט גע־מיינט בלויז דער מצומצם'דיקער שטח וואו יעקב האט געשטעלט זיין אהל פרטי — אבער פאר דעם גאנצן שטח וואס ער האט געקויפט פאר זיין גאנ־צער מחנה (וואס איז געווען א ריבוי

25) לד, ג.

26) כן הקשה גם במלאכת הקודש על פרש"י כאן. וראה גם נזר הקודש (השלם) שם.

27) פ"פ, ז.

28) פע"ט שם.

29) כתי' המלאכת הקודש שם.

גדול — אהלי נשיו ובניו ועבדיו, נוסף אויף כל מקנהו כו') האָט ער טאָקע גע־צאָלט אַ סך געלט —

ווייל ס'איז ניט מסתבר אַז דער פסוק זאָל דערציילן וועגן דער קני' פון דעם שטח קטן (וואו ס'איז געווען אהל יעקב) און ניט דערמאָנען וועגן דער קני' פון גרויסן שטח פאַר זיין גאַנצער מחנה.

און דעריבער לייגט זיך צו זאָגן, אַז „נטה שם אהלו" באַציט זיך ניט נאָר צו דעם אהל פרטי של יעקב, נאָר צו כל המחנה שלו.

און אע"פ אַז עס שטייט „אהלו" — ל' יחיד, האָט עס שוין רש"י באַוואָרנט בת־חילת הסדרה, אויפן פסוק[30] „ויהי לי שור", איז רש"י מפרש „דרך ארץ לומר על שוורים הרבה שור". און ווי מען זעט טאָקע כמה פעמים פריער אין חומש וואו דער פסוק זאָגט „ויט אהלו" (וכיו"ב)[31] און די כוונה איז ניט צו איין אהל, נאָר צו אַ גאַנצער מחנה.

ג. אויך זיינען פאַראַן כמה דיוקים אין לשון רש"י:

א) רש"י האָט בראיתו געדאַרפט זאָגן בקיצור (ווי בכמה מקומות בפירוש רש"י) „מעה כדאיתא בראש השנה"[32] (וכיו"ב) — רש"י איז אָבער מעתיק פרטי המאמר „כשהלכתי לכרכי הים כו'"?

ב) אין גמרא לפנינו[33] איז דער לשון „כשהלכתי לאפריקי"[34]. רש"י זאָגט אָבער „לכרכי הים"[35]. איז אע"פ אַז מ'מוז זאָגן אַז רש"י האָט געהאַט אַזא גירסא אין גמרא, ס'איז דאָך ניט שייך לחדש אַזאָ זאַך — דאַרף מען אָבער האָבן אַ הסברה, וואָס רש"י ברענגט דוקא די גירסא „לכרכי הים", און ניט די גירסא הנפוצה — „לאפריקי"?

ג) רש"י איז מעתיק אויך דעם שם בעל המאמר — רבי עקיבא? ניט ווי ברוב הכי גדול פון מחז"ל וועלכע ער ברענגט בפירושו בלי שם אומרם[36].

ד) די תמי' ווערט גרעסער וועז מען פאַרגלייכט פרש"י דאָ מיט ע"ז עגליכן זעלבן פרש"י אויפן וואַרט „תכרו" (אין פ' דברים[37]) — „לשון מקח . . שכן בכרכי הים קורין למכירה כירה" [אע"פ אַז אין מס' ר"ה דאַרט[38] זאָגט ער: אמר רבי[39] כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה], ועד"ז בפרש"י אויפן וואַרט „לטוטפות"[40] — „טט בכתפי שתים פת באפריקי שתים" [אע"פ אַז דאָס איז אַ מאמר פון רע"ק[41]].

ד. בנוגע דעם סיום אין פרש"י (וואָס שטייט אין חצאי עיגול) — „ותרגומו כו'", זיינען פאַראַן מפרשים[42] וואָס ווילן

---

30) לב, ו.

31) ראה לך יב, ח (ולהעיר מרש"י שם). יג, ג. תולדות כו, כה.

32) כו, א.

33) ר"ה שם.

34) ובברד"ק כאן גריס „לערביא". וראה לקמן הערה 79 בשוה"נ.

35) וכ"ה בערוך ערך קשיטה.

36) וכ"ה בהשמטת שם האומר — במדרש לקח טוב כאן (ובמדרש שכל טוב: ויתר רבותינו אמרו . . שכן בכרכי הים כו').

37) ב, ו. — משא"כ בפ' ויחי (נ, ה) שמביא (מר"ה שם. וראה הערה הבאה) „ארץ" (בר"ה שם: רבי) כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה" — נת' בארוכה בלקו"ש חט"ז ע' 461 ואילך.

38) אבל להעיר שלשון רש"י בדברים שם הוא מסוטה יג, א (אבל גם שם בעל המאמר דסוטה לא העתיק רש"י שם). וראה לקו"ש שם ע' 464 הערה 44.

39) ראה הערה 37 שברש"י עה"ת הגירסא „רע"ק".

40) ס"פ בא. ואתחנן ו, ח.

41) סנהדרין ד, ב.

42) ראה הוצאת בערלינער בהערה. נתינה לגר על התרגום — כאן. ועוד.

זאָגן אַז די ווערטער זיינען ניט פון רש"י — און ווי מ'זעט טאָקע אַז אין דעם ערשטן (און צווייטן) דפוס רש"י זיינען די ווערטער ניטא[43] — נאָר זיי זיינען אַ הוספה פון אַ תלמיד (טועה). וואָרום ווי קען מען זאָגן אַז כוונת „חורפן" שבתרגום איז „חריפים בכל מקום", בשעת דער תרגום בריינגט „חורפן" אַלס איבערזעצונג פון „כבשות" (דפ' וירא — כנ"ל סעיף א)?

אָבער אעפ"כ, דערפון וואָס די ווער־טער זיינען געבליבן אין די דפוסי רש"י הנפוצים, איז מסתבר צו זאָגן, אַז אויך דער פירוש אין תרגום האָט אַן אָרט.

ויתרה מזה — בהקדים התמי': אומע־טום איז אונקלוס מתרגם „כבש" — „אימרא" ולמה ישתנו „כבשות" פון פ' וירא? — וואָס דערפאַר דאַרף מען לערנען, אַז דער פשט אין תרגום אויף „כבשות הצאן" — „חורפן דעאן", איז ניט אַז „חורפן" מיינט „כבשים"*[43] נאָר כבשים מיינט „עאן" כבתרגום שם און ת"א (כדרכו בכמה מקומות) איז מוסיף ביאור בהענין, אַז זיי זיינען חריפין — גוטע — צאן[44], וואָס דורכדעם יובן דער ענין וואָס זיי זיינען געווען „לעדה" וכו' —

43) וכן ליתא בכת"י רש"י שתח"י.

*43) ולהעיר שבמדרש שכל טוב כאן „כבשות בכורות", ובבאר מים חיים (על פרש"י) „הנולדים בתחילת השנה". וראה הלע"ח בערוך ערך חרף (ה). — ומשמע שהם לא פירשו שהכוונה בת"א ש„חורפן" הוא התרגום דתיבת „כבש".

44) ואף שבפ' וירא שם נאמר גם „כבשות" (סתם) ובת"א שם „חורפן" (ולא — „חורפן דעאן") — י"ל כי קיצר בלשונו וסמך ונמשך למ"ש לפנ"ז „כבשות הצאן".

ואף שע"פ המבואר בפנים נמצא שלא תרגם תיבת „כבשות" — י"ל שמפרש הענין ולא התיבה וע"ד פרש"י (ראה רש"י מקץ מא, מז. מג, ג) שהת"א פירש הענין. ויל"ע בכללי הת"א האם דרכו ורגיל בכך.

עס קומט צו אין הבנת פשוטו של מקרא דורך דער הוספה פון תרגום „חורפן".

מען דאַרף אָבער האָבן אַ ביאור בפרש"י כאן: וואָס האָט דער תלמיד (רש"י?) געוואָלט מוסיף זיין אין הבנת פרש"י (אַז „קשיטה" מיינט „מעה") דורך צוגעבן „ותרגומו כו'"?

ה. וי"ל דעם ביאור בכל זה:

דער הכרח צו זאָגן אַז „קשיטה" מיינט „מעה" איז [ניט פון מאמר רע"ק „כש־הלכתי לכרכי הים כו'" — דאָס ברענגט רש"י ניט (אַזוי) אַלס ראי', נאָר (בעיקר) אַלס הוספת ביאור, כדלקמן סעיף ו — נאָר] פון תוכן הכתובים:

לערנענדיק דעם סיפור, אַז ווען יעקב איז אַנגעקומען אין שכם האָט ער גע־קויפט „חלקת השדה אשר נטה שם אהלו" בלי שום פרטים, לייגט זיך בפשטות צו זאָגן, אַז ער האָט דערפאַר באַצאָלט מחיר הרגיל, ווייל ס'איז גע־ווען אַ קני' רגילה (מ'האָט זיך ניט גע־דונגען מיט עם וכו') און זיכער איז היפך הפשט צו זאָגן אַז ער האָט באַצאָלט „דמים מרובים"[45]: אברהם האָט גע־צאָלט „ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר"[46] פאַר דער מערת המכפלה ווייל ער האָט געמוזט האָבן די מערת המכפלה „לאחוזת קבר"[47]; אָבער בנדו"ד, איז דאָך יעקב געווען אין מיטן פון גיין „לבוא אל יצחק אביו"[48] (אין

45) ל' רש"י וארא ו, ט („ורבותינו דרשוהו") בנוגע לקניית מערת המכפלה ע"י אברהם. וראה לקמן סעיף ז.

46) ח"ש כג, טז. — וכן יעקב שנתן לעשו בשביל חלקו במערה „כל כסף וזהב שהביא מבית לבן" (פרש"י ויחי נ, ה „ועוד מדרשים").

47) ח"ש שם, ד (ובמ"פ שם לאח"ז).

48) ויצא לא, יח. וראה לקמן הערה 55.

חברון[49]), און ווי יעקב האָט מלכתחילה, ביים אָוועקגיין פון בית אביו, געזאָגט בתפלתו — „ושבתי בשלום אל בית אבי"[50]

— און דער טעם וואָס יעקב האָט די „חלקת השדה" געקויפט (און דוקא דאָ ביים עיר שכם וואו ער איז געווען זעקס חדשים, און ניט פריער אין סוכות וואו ער איז געווען יח חדשים[51]), איז ניט גע־ווען אויף צו באָזעצן זיך דאָרט — ווייל ער איז געגיינגען לחברון, כנ"ל — נאָר בלויז אויף אָרויסצואווייזן זיין חביבות הארץ, אַז גלייך ביים אָנקומען אין „עיר שכם אשר בארץ כנען"[52] (אינעם לאָנד וואָס דער אויבערשטער האָט אים צוגע־זאָגט אָוועקגייענדיק פון בית אביו — „לך אתננה גו' והשיבותיך אל האדמה הזאת"[53]), האָט ער געקויפט אָ חלק בארץ[54] —

49) פרשתנו שם, כז.

50) ויצא כח, כא.

51) רש"י פרשתנו לג, יז. וראה רש"י ישן ס"פ תולדות ששהה בדרך שתי שנים.

52) ראה רמב"ן שם ד"ה ויבא יעקב שלם.

53) ויצא שם, יג־טו. וראה רש"י שם ד"ה שוכב עליו.

54) וראה ראב"ע ורמב"ן כאן. — וי"ל שלרש"י

•) בכלי יקר (ועד"ז בספורנו ועוד) כאן, שקניית חלקת השדה היתה בשביל המזבח שבנה (ע"ש). אבל בפשוטו ש"מ צע"ג שהרי מצינו כמ"פ בקרא שהאבות בנו מזבחות (ראה לך יב, ז־ח. שם יג, יח. תולדות כו, כה. ועוד. וגם ביעקב — ויצא כח, יח. לקמן לה, ז) — **ולא** קנו מקום המזבח. — ובאמרי נועם עה"ת (ועד"ז במושב זקנים) כאן תי': לפי שהי' המקום ההוא של חמור וקרוב לעיר . . בוודאי היו הורסים אותו, ובשאר מקומות שבנה יצחק ויעקב . . לא הוצרכו לקנותם לפי שבהר ובמקום הרשות הי' שלא הי' אדון להם.

ובפי' ר"א בן הרמב"ם עה"ת כאן, שהוכרח יעקב לקנות חלקת השדה לפי שבעלי' לא נתנו לו רשות לנטות אהלו כו', אבל בפשש"מ כאן אין אפילו רמז לכל זה (ופרש"י וארא ו, ט — הובא לקמן סוס"ז — הוא ע"פ „רבותינו **דרשוהו**").

און וויבאַלד אַז די קני' פון „חלקת השדה" איז ניט געווען אויף צו מאַכן דאָרט זיין דירת קבע, נאָר בלויז אַ דירת[55] עראי, איז ניט מסתבר אַז ער זאָל וועלן פאָר דעם באַצאָלן יותר פון זייער ווערט[56] ועאכו"כ ניט „דמים מרובים"[57].

און דערפאָר קען רש"י ניט אַננעמען (ע"ד הפשט) דעם פירוש פון תרגום יונתן אַז „קשיטה" מיינט מרגליות — וואָס לפ"ז וועט אויסקומען אַז יעקב האָט געצאָלט גאָר אַ גרויסן מחיר (מאה מרגליות, ובפרט אַז בפשטות איז דאָס נאָך מער פון „ארבע מאות שקל כסף") פאָר אַ דירת עראי.

זאָגט רש"י אַז „קשיטה" מיינט „מעה": יעקב האָט פאָר דער חלקת השדה באַ־צאָלט נאָר מאה מעה (חמשה שקלים)[58].

ו. עפ"ז אַבער, שטעלט זיך די שאלה לאידך גיסא: למאי נפק"מ בכלל צו

מובן הוא בפשטות, ובפרט שכבר מצינו מעין זה גבי אברהם שנצטווה „קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה" (לך יג, יז), שגם בפשש"מ הי' זה להראות בעלות שלו בארץ (ראה בארוכה לקו"ש ח"כ ע' 131 ואילך. וראה שם גם בנוגע ליעקב ע"פ פרש"י שהובא בסוף הערה הקודמת).

55) ואפילו ע"ז נענש (רש"י ישן ס"פ תולדות. פרש"י פרשתנו לה, א).

56) להעיר מפרש"י לעיל (לב, כה) שיעקב חזר על „פכים קטנים", ובגמרא (חולין צא, סע"א) למדו מזה שצדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם.

57) ראה גם מלאכת הקודש על פרש"י כאן.

58) וראה מלאכת הקודש שם „איך חמור נשיא הארץ ימכור שדהו בסך מועט כזה" (וראה אברבנאל כאן. ולהעיר מבחוקותי (כז, טז): זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף) — כי „היתה ארץ מליחה . . לא מקום זרע . . א"נ מפני כבודו של יעקב אוזיל גבי' כו'". וברלב"ג כאן: קנה אותם בדמים מעטים כי לא הלך בגדולות לבקש מקום רחב לנטות שם אהלו אבל הספיק לו ההכרח (ועפ"ז אתי לשון רש"י לקמן (לד, ג) „בחלקת שדה קטנה" בפשטות, וראי' לדחוק שזהו רק בערך „והארץ . . רחבת ידים" (לקמן לד, כא)).

ולהעיר מב"מ (עה, ב) קטינא דארעא בעשרה זוזי.

דערציילן וויפל יעקב האָט געצאָלט פאַר דער שדה?

ביי אברהם׳ען, וואָס האָט געצאָלט „דמים מרובים", איז דאָס מובן — ווייל די תורה וויל דערמיט לאָזן הערן: (א) גודל חביבות פון אחוזת קבר אין א״י. (ב) די מעלה באופן הנהגתו, אַז ס׳איז אים כדאי געווען צו צאָלן אַזאַ הויכן פרייז — „ארבע מאות שקל כסף (און דערצו) עובר לסוחר" — אַבי שולל זיין בתכלית די בעלות פון עפרון[59], אַדער ע״ד די שלילה פון אַן אמירה פון „אני העשרתי את אברם"[60] וכיו״ב.

אָבער בנדו״ד — מאי קמ״ל צו דערציילן אַז יעקב האָט געקויפט די „חלקת השדה" פאַר — הונדערט מעה[61]?!

מוז מען זאָגן, אַז אע״פ אַז ער האָט בלויז געצאָלט הונדערט מעה, האָט אָבער דער תשלום פאַרמאָגט אַ חשיבות (וואָס באַווייזט אויף חביבות הארץ), און דערפאַר דערציילט תורה וועגן דעם.

און צו מסביר זיין וואָס פאַר אַ חשיבות קען זיין אין אַזאַ תשלום, ברענגט רש״י מאמר רע״ק „כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למעה קשיטה": ווי דערמאָנט פריער, איז דער וואָרט „קשיטה" פון לשון קישוטים. ווי קומט עס אַז מ׳זאָל אָנרופן אַ מעה — די קלענסטע מטבע — מיטן נאָמען „קשיטה" (מלשון קישוטים)[62]?

זעט מען, אַז ס׳איז דאָ אַ פאַל, אַז אפילו ווען די שוויות פון די מטבעות מצ״ע איז ניט גרויס, ווערן זיי אָבער געענוצט אָלס קישוטים (און זיי ווערן דערפאָר אָנגערופן „קשיטה").

און דאָס זאָגט דער פסוק, אַז מצד דער חיבת הארץ בעיני יעקב, האָט ער פאַר אַ חלקה בארץ געצאָלט מיט ספע־ציעלע חשוב׳ע מטבעות[63] — „מאה קשיטה", אַזעלכע מעות וואָס ווערן גע־נוצט אָלס תכשיטים[64].

ומהאי טעמא קלייבט רש״י אויס דוקא די גירסא „כשהלכתי בכרכי הים" — און ניט „לאפריקי": דאָס וואָס מען נוצט מעות פאַר קישוטים אין „אפריקי" איז ניט קיין ראי׳ אויף דעם (גודל) החשי־בות שלהם. מען ווייס ניט פרטים וועגן אפריקי*[64] און אין וועלכן אָרט באַפריקי דאָס איז געווען. קען זיין, אַז „אפריקי" איז געווען אַן אָרט פון עניות און דער־פאַר ווערט אויך אַ מעה געענוצט אָלס תכשיט.

— זאָגט רש״י אַז אין „כרכי הים היו קורין[65] למעה קשיטה". אפילו אין כרכים — גרויסע (מסחר) שטעט — פלעגט מען רופן אַ מעה תכשיט. איז

59) ראה בארוכה לקו״ש ח״י ע׳ 62 ואילך.

60) ל׳ הכתוב — לך יד, כג.

61) ראה מדרש לקח טוב ושכל טוב כאן הטעם שקורין מעה קשיטה מצד קציצת המטבעות („כי המעות קצוצות הן מתוקנות עגולות כמו הדינרי"). אבל בפשטות „קשיטה" הוא מלשון קישוט, כנ״ל.

63) ולהעיר מהסיפור דאשתו של חסיד אדה״ז ר׳ גבריאל „נושא חן" („התמים" חוברת ו ע׳ צד [שיד, ב] ואילך).

64) וראה בראשית זוטא (לר׳ שמואל ב״ר נסים — ירושלים, תשכ״ב) כאן: ארי״ע כו׳ למעה קשיטה מאה דנקי כמאה מרגלין — שיש מרגלית שווה דנקא! וראה פראב״ע הנ״ל (ס״א) ואמחז״ל דחטאת בת דנקא (זבחים מח, א).

— ועפ״ז מובן ג״כ זה שגם באיוב שם פרש״י „קשיטה — מעה", אף שבכתוב שם ממשיך „ואיש נזם זהב אחד" (אלא שבאיוב שם לא הביא רש״י הא דרע״ק).

*64) הייגו שאינו ידוע לבן חמש למקרא. ולהעיר מסנהדרין צא, א. ירושלמי שביעית פ״ו ה״א. ויק״ר פי״ז, ו. ועוד.

65) פשוטו דמחז״ל זה הוא, שחידוש דכרכי הים הוא רק בנוגע לקריאת השם ולא בנוגע להשימוש בהמעות.

דערפון אַ ראי׳ אויף זייער אמת׳ער, „גרויס שטאַטיקער״ חשיבות.

ז. עפ״ז איז אויך פאַרענטפערט:

א) פאַרוואָס רש״י נעמט ניט אָן דעם פירוש אַז „קשיטה״ מיינט „כבש״ — ווייל פון אַזאַ תשלום איז ניטאָ קיין לימוד ענין מיוחד (אַ ספּעציעלע חשיבות, או כיו״ב), ובמילא איז ניטאָ קיין טעם אַז דער פסוק זאָל ווערן דעם דער־ציילן.

ב) בפשוטו של מקרא — כשיש מקום לפרש ששלם ה׳ שקלים — אין מקום לפרש ש(שוה השדה ו)שילם מאה שק־לים״, או מאה מרגליות וכו׳ [דהיפך הפשט דפלי׳גי בשווה־דבר האם הי׳ עשרים פעמים דדיעה הא׳?!].

ג) וואָס דער פסוק זאָגט ניט (דעם סך־הכל) — חמשה שקלים [אַדער „מאה גרה״], נאָר „מאה קשיטה״[67] — ווייל די הדגשה דאָ איז ניט אויף דער שוויות, נאָר אַז יעקב האָט געצאָלט פאַר דער שדה, מיט אַזאַ זאַך וואָס מ׳נוצט אַלס קישוטים — „קשיטה״.

ד) די כוונה פון דעם בעל חצאי עיגול (תלמיד רש״י?) וואָס האָט צוגעגעבן „ותרגומו חורפן, טובים חריפים בכל מקום כגון עובר לסוחר״:

דערמיט ברענגט זיך נאָכמער אַרויס די חשיבות פון די מטבעות מיט וועלכע יעקב האָט געצאָלט פאַר דער שדה — אַז זיי זיינען געווען ספּעציעלע גוטע מטבעות, „חריפים בכל מקום״.

ויש לומר, אַז מיט צוגעבן די ראי׳ „כגון עובר לסוחר״ איז די כוונה ניט נאָר אַ דוגמא וראי׳ צום טייטש, נאָר אויך צום תוכן הענין: פונקט ווי די תורה איז מדגיש די חשיבות פון אב־רהם׳ס תשלום, אַז ער האָט געגעבן מט־בעות וואָס זיינען געווען „עובר לסוחר״, עד״ז האָט יעקב געצאָלט מיט מטבעות וואָס זיינען געווען „חורפן . . חריפים בכל מקום״.

ה) דאָס וואָס רש״י זאָגט ווייטער אַז שכם האָט געזאָגט צו דינה „כמה ממון בזבז״ — אע״פ אַז יעקב האָט אינגאַנצן באַצאָלט חמשה שקלים פאַר דער חלקת השדה: דער דיוק אין רש״י איז — „בזבז״, וואָס דער באַדייט פון בזבוז איז ניט דוקא ווען עס רעדט זיך ווען אַ גרויסן סכום, נאָר ווען דאָס איז — בזבוז. אויך אַ קליינער סכום[68], אויב נאָר דאָס איז לגמרי שלא לצורך (מען צאָלט שלא לפי ערך דער נויטיקייט פון דער זאַך), איז עס בזבוז.

ועד״ז בעניננו: וויבאַלד אַז יעקב איז דאָרט געווען בלויז באופן עראַי, איז ביי שכם (וואָס האָט ניט פאַרשטאַנען די חביבות הארץ בעיני יעקב) אויסגע־קומען, אַז דאָס צאָלן „מאה קשיטה״ — ספּעציעלע חשוב׳ע מטבעות כו׳, פאַר „חלקת שדה קטנה״, איז עס בזבוז.

[וע״פ הנ״ל יומתק דיוק לשון רש״י ווייטער אין פ׳ וארא, וואו ער רעדט וועגן מעלתם של האבות וואָס האָבן ניט מהרהר געווען אחרי מדתו של הקב״ה, אַז ניט קוקנדיק אויף דעם ברית וואָס דער אויבערשטער האָט מיט זיי גע־מאַכט „לתת להם את ארץ כנען את ארץ מגוריהם גו׳״[69] — איז „כשבקש אברהם

66) ראה כריתות (י, ב) דכבש שווי סלע.

67) עפ״ז תומתק הגירסא בדפוס ראשון דפרש״י (וכן בכמה כת״י רש״י שתחי׳) — שרש״י מעתיק בהד״ה גם תיבת „במאה״.

68) ובפרט שה׳ שקלים ה״ז פדיונו דבכור (קרח יח, טז) ערך זכר עד בן ה׳ שנים (בחוקותי כז, ו) ועוד.

69) וארא ו, ד.

לקבור את שרה לא מצא קרקע עד שקנה בדמים מרובים . . וכן ביעקב ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו״[70]

— ביי יעקב'ן זאגט ניט רש״י „בדמים מרובים״ און איז אפילו ניט מוסיף „וגו״[71] (לרמז אויף די ווערטער „במאה קשיטה״[72]). ווייל יעקב האָט טאָקע קיין „דמים יקרים״ ניט געצאָלט — ס׳איז בלויז געווען חמשה שקלים].

ח. ביי א תלמיד „ממולח״ איז אַבער פאָרט ניט גלאָטיק:

נאָכן גאַנצן ביאור ווי די מטבעות זיינען געווען ספעציעלע חשוב׳ע מט־בעות — „קשיטה״ — זיינען זיי פאָרט בלויז געווען מעות, און פאַרשטייט זיך, אַז לגבי יעקב׳ס עשירות האָט עס ניט געהאָט קיין חשיבות.

איז במילא מובן, אַז דער עיקר הדגשה אין פסוק איז אין דעם וואָרט „ויקן את חלקת השדה״ — אַז א״י איז ביי יעקב'ן געווען אַזוי טייער אַז ער האָט גלייך געקויפט א חלק בארץ, כאָטש אַז זיין דירה איז געווען אין דעם אָרט פון „בית אבי״, חברון.

און וויבאָלד אַזוי, איז הדרא קושיא לדוכתא: וואָס איז אַזוי נוגע צו דער־ציילן אַז ער האָט עס געקויפט „במאה קשיטה״? וויפיל הוספה אין „חיבת הארץ״ ווערט אויסגעדריקט אין דעם, אַז דערפאָר זאָל דער פסוק דאָס מדגיש זיין?

באַוואָרנט עס רש״י דורך מעתיק זיין דעם שם בעל המאמר — ר׳ עקיבא:

וועגן ר׳ עקיבא דערציילט די גמרא אין סנהדרין[73], אַז ער האָט זיך געפירט אין אַן אופן פון „חסידות״, ער איז גע־וען „רגיל לזכות את ישראל״[74].

און דערמיט איז פאַרשטאַנדיק וואָס דער פסוק איז מוסיף „במאה קשיטה״ — ווייל לויט שיטת רע״ק — „שרגיל לזכות את ישראל״ — דאַרף מען זוכן באַ יעדער זאַך, אפילו אַ רגיל, זכותים אויף אידן. און דערפאַר, אע״פ אַז דער צאָלן „מאה קשיטה״ איז ניט קיין געוואָלדיקער חידוש, דאַרף מען דער־ציילן אויך דעם (קליינעם) זכות, מצד שהרגל נעשה טבע, צו רעדן בזכותם של ישראל.

ט. עפ״ז יש להסביר (ע״ד הרמז) וואָס רש״י איז מעתיק אויך דעם פרט אַז רע״ק איז אַליין געגאַנגען „לכרכי הים״ („כשהלכתי[75] לכרכי הים כו׳״):

די גמרא זאָגט דאָרט[76]: „מאי חסידותי׳ (פון רע״ק) . . קטני בני רשעי ישראל . . ר׳ עקיבא אומר באים הם לעוה״ב שנאמר[77] שומר פתאים ה׳ שכן קורין בכרכי הים[78] לינוקא פתיא״.

ויש לומר — ע״ד הרמז — אַז די „חסידות״ פון רע״ק איז ניט נאָר אין דעם כללות העניו, נאָר אויך אין דעם

70) ל׳ רש״י וארא שם, ט („ורבותינו דרשוהו״).

71) לפני התיבות „לנטות אהלו״ (שאינו לשון הכתוב).

72) שמזה מוכח שאין לפרש שרש״י לא כתב „דמים מרובים״ גבי יעקב כי כבר כתבו גבי אברהם (וקאי גם על יעקב) — דא״כ הו״ל להעתיק (או לרמז ב„וגו׳״) „במאה קשיטה״.

73) קי, ב.

74) ל׳ רש״י שם ד״ה שבקי׳.

75) דלכאורה הול״ל „בכרכי הים קורין כו׳״ — וכן בכל מרז״ל הנ״ל.

76) לאחרי המשנה שם.

77) תהלים קטז, ו.

78) להעיר שכאן לא קאמר „כשהלכתי״ משא״כ בכל הסוגיא בר״ה שם. ולשלול מחלוקת — י״ל דסמיך על סוגית ר״ה.

וואס ער[79] זאגט „שכן קורין בכרכי הים לינוקא פתיא": דערמיט איז די גמרא מדגיש, אז אויף אזויפיל איז געווען חסידותי' דרע"ק צו מזכה זיין אידן, אז עס איז פאר אים געווען כדאי די נסיעה אין „כרכי הים", אבי צו קענען מזכה זיין את ישראל און פסק'נען אז קטני בני רשעי ישראל באים הם לעוה"ב.

און דאס איז אויך רש"י דא מרמז — „אמר רע"ק כשהלכתי[80] לכרכי הים כו'" — דאס איז די זעלבע הליכה לכרכי הים ביי וועלכע ר' עקיבא האט געהערט אז „קורין לינוקא פתיא" און דערמיט האט ער אריסגעגעבן דעם פסק לזכותם של ישראל — „קטני כו' באים הם לעוה"ב" —

איז ביי דער זעלבער הליכה לכרכי הים איז אויך אריסגעקומען נאך אן ענין „רגיל לזכות", בזכותם של ישראל — די חביבות הארץ ביי יעקב'ן, אז ער האט געצאלט פאר דער חלקת השדה, וואס איז ביי אים געווען ניט מקום דירתו — „מאה קשיטה"[81], מטבעות וואס זיינען קישוטים.

(משיחת ש"פ וישלח תשל"א)

---

79) אבל בב"ר שם: אמר ר' לוי' (ועד"ז השינוי בירושלמי ברכות פ"ט סוף ה"א לגבי ר"ה שם — ר' לוי במקום רע"ק).

80) ולא „בהליכותי" וכיו"ב.

*) כן להעיר שבב"ר שם: בערביא (ולא „כרכי הים" כבסנהדרין שם). וראה גירסת הרד"ק שהובאה לעיל הערה 34.

81) וי"ל שזהו הפירוש הפנימי בלשון הגמרא (ר"ה שם) „אר"ע כשהלכתי כו' קורין למעה קשיטה למאי נפקא מינה לפרושי מאה קשיטה דאורייתא" — דהלשון „למאי נפקא"מ כו'" קאי גם על הליכתו לכרכי הים, שתכלית הליכתו היתה בשביל „לפרושי מאה קשיטה דאורייתא" ועי"ז „לזכות את ישראל".